

Helena Hill, *Revolutionärer: Kön, klass och kvinnokamp i svensk 1970-talsvänster* (Göteborg & Stockholm: Makadam 2017). 274 s.

Helena Hill har genomfört en angelägen analys av föreställningar om klass och kön i Kommunistiska förbundet marxist-leninisterna (KFML), senare Sveriges kommunistiska parti (SKP), det största av de revolutionära vänsterpartierna i Sverige på 1960- och 1970-talen. Angelägen, då många studenter i historia i sina examensarbeten är och har varit intresserade av att undersöka den revolutionära vänsterns syn på kön och feminism. Dagens vänsteraktivister vill förstå gårdagens. Studien är också intressant eftersom den inte nöjer sig med att visa hur det var. Hill vill inte bara ta reda på vad KFML/SKP gjorde när det kom till normer om klass och kön, utan hon försöker förklara varför kvinnofrågor fick en sådan begränsad plats i partiets verksamhet, varför kvinnofrågornas förespråkare inte var mer offensiva och varför KFML/SKP var en organisation med lågt i tak och styrd av män.

Frågan om förhållandet mellan KFML/SKP och det som författaren kallar för kvinnofrågorna, utgör den största delen av undersökningen. Här går Hill igenom diskussioner vid kongresser, inom partiledningen samt i kvinnoutskottet. Hon går också igenom debattartiklar och ledare i partiets tidning *Gnistan* och material från den kvinnokonferens som partiet organiserade i början av 1970-talet. Hills analyser visar att KFML/SKP tidigt slog fast att de kvinnofrågor som ansågs vara av vikt för arbetarklasskvinnor skulle integreras i klasskampen, som var partiets taktik för att genomföra en socialistisk revolution. Den utlovade satsningen kom dock aldrig och kvinnoutskottet var ständigt ifrågasatt. De kvinnor som arbetade i utskottet förringades och förlöjligades av partiets ledande män. Under större delen av 1970-talet förekom en livlig debatt inom KFML/SKP om vilka som var de viktiga kvinnofrågorna: Var det daghem, rätten till arbete eller sex timmars arbetsdag? Här gör Hill en bra och koncis analys av skribenten, aktivisten och SKP:aren Kajsa Ohrlanders texter. Ohrlander, som var huvudförfattare till några uppmärksammade debattböcker, väckte mycket indignation när hon ifrågasatte om det verkligen var lönearbetet som skulle "befria" arbetarkvinnorna, med tanke på de dåliga arbetsvillkor och den dåliga lönen som stod dem till buds. Ohrlander ändrade dock ganska snabbt inställning för att ansluta sig till åsikten att lönearbete utanför hemmet trots allt gav kvinnor möjligheter de annars inte hade. Hennes omsvängning verkar dock ha gått spårlöst förbi och Ohrlander förblev under 1970-talet antingen ett rött skynke eller en profet när det kom till kvinnofrågor.

Egenskaper som förknippades med kvinnor nedvärderades av ledande personer inom KFML/SKP. Kvinnor och kvinnofrågor marginaliserades samtidigt som egenskaper som traditionellt förknippats med maskulinitet

som styrka och ledarförmåga formulerades som ideal. Ett ideal som förutsatte att slippa ta ansvar för andra människors dagliga välfärd. Revolutionären skulle alltid vara i rörelse, och dessutom teoretiskt skolad och insatt i de senaste frågorna. Detta ideal var mer lättillgängligt för män och även om många av medlemmarna i KFML/SKP var kvinnor så blev de färre högre upp i partihierarkin. Den arbetarklass som KFML/SKP skulle tjäna, och uppgå i, definierades också som maskulin. På samma sätt som kvinnoutskottet eller de medlemmar som förordade en annorlunda kvinnopolitik avväpnades med nedsättande uttryck och bilder kopplade till femininet och kvinnors agerande, användes sådana uttryck gentemot KFML:s/SKP:s manliga ledning av dem som bröt sig ut och bildade KFML(r). Användandet av negativa kvinnobilder förstärkte idealet om revolutionären som maskulin.

För att förklara varför kvinnor och kvinnofrågor fick så lite plats i KFML/SKP, trots att ambitionen var den motsatta, använder Hill teorier om att politiska och sociala rörelser till stor del bygger på identifikation och medlemmars önskan om att känna tillhörighet. När ord som feminist eller nedsättande uttryck om kvinnor och femininet användes som skällsord blockerade det en nyanserad diskussion om feminism och kvinnofrågor. Att bli utpekad som borgerlig feminist eller virrig kärring ledde till utanförskap. Samma verktyg, att förnedra med uttryck som anspelade på femininitet och bristande maskulinitet också användas för att motarbeta även annan kritik mot partiets linje.

Revolutionärer är ett bra tillskott till forskningen om såväl feminismen som vänsteraktivismen på 1970-talet. Kritik kan dock riktas mot avsaknaden av en tydlig metod och bristen på fördjupningar av de teorier som används för att förklara KFML:s/SKP:s agerande. Inledningsvis slår Hill fast att studiens teoretiska utgångspunkt är diskursteori. En diskursteoretisk utgångspunkt brukar ackompanjeras av ett metodpaket, men så är inte fallet här. När vi tar del av Hills studie vet vi alltså inte hur hon har analyserat källmaterialet eller hur hon har valt ut de nedslag hon gör i materialet. Det är därmed svårt att veta hur Hill gör för att i materialet "se" en norm, ett ideal eller en diskurs om kön eller klass. Då begreppet diskurs har utvecklats och använts av olika forskare och på olika sätt under en längre tid, hade det varit tacksamt att få veta vad Hill avser med diskurs och hur hon har identifierat förekomsten av diskurser. I framställningen understryker hon att utsagor som finns i källmaterialet korresponderar med det hon kallar för traditionella uppfattningar om maskulinitet och femininet. Är dessa traditionella uppfattningar desamma som diskurserna? Eller ska vi förstå det som att KFML/SKP skapade egna diskurser kring kön och klass, diskurser som formulerades och upprätthölls av partiets ledning?

Ibland framstår också analysunderlaget som ganska tunt, som till exem-

pel när Hill hävdar att kvinnor inom KFML/SKP var tvungna att försöka bete sig som den manlige revolutionären, om de skulle få inflytande. Som underlag för denna slutsats analyserar Hill det foto av två män och en kvinna som sitter ordförande på en kongress och som finns på bokens omslag. Hennes analys går här ut på att männen och kvinnan framställs på liknande sätt. Jag tror att denna bild går att analysera på ett helt annat sätt och efterlyser därför fler dokument och ett större underlag för att på empirisk grund kunna dra slutsatsen att kvinnor på ledande ställningar anpassades och anpassade sig efter den rådande manliga (revolutionära) normen. Det är troligt att många kvinnor inom KFML/SKP försökte anpassa sig, men det är fullt rimligt att tänka sig att de även avkrävdes underordning under den revolutionära mannen och förväntades leva upp till ett ideal som en stötande kamrat till männen, samtidigt som de lyftes fram som galjonsfigurer: Titta vi har kvinnor i ledningen!

Stockholms universitet

ELISABETH ELGÅN